

A könyvtárosi élethivatás

A mai könyvtárosok közül sokakról – e sorok írójáról is – elmondható, hogy eredetileg nem könyvtárosnak készültek, aztán mégis könyvtárosok lettek. Talán éppen ezért (vagy ennek ellenére?) a könyvtárosság, a könyvtárosi hivatás, mint téma, régóta foglalkoztat. Megszólaltam erről magasztosan, kicsit patetikusan¹ és „vallomásos formában” is.²

Könyvtár szakos koromtól „kísérnek” (kísértenek?) Dávid Antalnak a könyvtárosi hivatásról szóló gondolatai, amelyeket Káplány Géza közölt.³ Ez utóbbi név miatt figyeltem fel *A könyvtáros élethivatása a könyvtárosképzés tükrében* című írásra.⁴

Világképem szerint: nincsenek véletlenek. Babits Mihály írja – ugyan az irodalomról:

„A gondolatok ... egymásba fogóznak .... Ez a gondolatmenet az irodalom. A költők ... egymásnak felelnek idő és tér távolságain át. Egy lehetséges életmagatartás egyszer megtalált kifejezése fölébreszti a másik attitűd öntudatát, s akkor az is kifejezést keres. ... Homérosz fölébreszti Vergiliust, Vergilius Dantét, és a századok nem számítanak. Egymás nyelvén felelnek egymásnak: ez a világirodalmi tradíció. Egymás formáit, képeit, témáit veszik át. Nincs tökéletes eredetiség. A világirodalomnak közös nyelve van, fegyvertára és kincsesháza. Lehet a szavaknak új értelmet adni, lehet egy-egy új szót is csinálni: de csupa új szóval nem lehet beszélni.”⁵

Babitscsal együtt vallom, hogy író és író kapcsolata, találkozása nem véletlen, de talán író és olvasó, sőt olvasó és olvasó találkozása sem. Alkat, jellem, érzékenység és még sok minden más határozza meg azt, hogy kik lesznek később kedvenceink az írók közül. Ez az „érzékenység,” érdeklődés lesz az alapja annak, hogy kik lesznek a barátaink, vagy legalábbis kedves ismerőseink más olvasók közül. Írói attitűd vonz olvasói attitűdöt, és olvasói magatartás vonz további olvasókat. De vonzzák egymást a témák is, nevek is. A „találkozás” tehát nem a véletlen műve.

Nem véletlenül figyeltem föl hát Káplány Géza már korábbról ismert nevére és a könyvtárosi hivatásról szóló írására. Beszámolóját, ismertetőjét a szerző – kicsit meglepő módon – nem a szakmának, hanem az olvasóközönségnek írta, mert fontosnak gondolta, hogy immár a könyvtárhasználók felé fordulva megvilágítsa, mi a könyvtáros hivatása, miben áll a könyvtáros „mestersége”, mi a feladata? (Nem tudom, hogy azóta történt-e hasonló vállalkozás – szakmainak tűnő, könyvtárral kapcsolatos kérdésekről nem könyvtárosoknak szólni...)

Még napjainkban is elmondhatjuk, hogy a könyvtáros-foglalkozással az emberek többsége nem tud mit kezdeni. Iskolaképe, tanárképe mindenkinek van, hiszen iskolába – ha csak elemi iskolát végzett is – mindenki járt. De a könyvtárról és a könyvtárosságról kevesen tudják a laikusok, hogy ki az, mi a munkája voltaképpen.

Káplány Géza 1937-ben ezt írja:

„... az 'avatatlan' közönség köréből elég gyakran, még a könyvtárosi fülünk hallatára is, önkéntelenül felteszik azt a ráknézve (sic!) nem éppen hízalgó kérdést, hogy hát mi is tulajdonképpen az a könyvtáros ... ? Mintha bizony a könyvtárosság csak annyiból állana, hogy a szükséges könyveket megvásárolják, valamelyes katalógusba beírják, polcra helyezik, s onnét esetenként leveszik. – Ha ezenkívül a könyvtárosnak még valami más, dicséretes tulajdonságát is kiemelik, úgy leginkább 'csodás' memóriáját magasztalják, melyszerint (sic!) a kívánt könyveket és könyvcímeket emlékezetből ismeri, s továbbá, hogy a katalóguskönyvekben, illetve a kartoték-fiókokban olyan biztonsággal kutat.” ...

Ennek okát a szerző a következőben látja:

„A közönség körében a könyvtáros személyét s feladatkörét illető bizonytalanságnak, sőt tévhitnek oka tulajdonképpen (sic!) történeti előzményekben kereshető. Könyvtárak, tudjuk, régi időktől fogva léteznek, létezésüket... az emberi civilizáció hajnalhasadtáig vezethetnénk vissza. Ám ha könyvtárak már a régiebb időkben is voltak, kellett, hogy könyvtárosok is legyenek. De nincs még egy évszázada annak, hogy mai értelemben vett könyvtárosokról egyáltalán beszélhetünk. Közelmúlt időkig, amíg a könyvtárak, mint többé-kevésbé zárt gyűjtemények (templomi, szerzetesi, akadémiai, régi nemzeti stb. könyvtárak) kevésszámú privilegizált egyén, leginkább papok, tudósok, professzorok, tanítványok s esetleg néhány tudománykedvelő laikus szolgáltatásban állottak, nagy forgalommal nem dicsekedhettek, természetes, hogy azideig könyvtárosi élethivatásról vagy éppen rendszeres könyvtárosi státusokról nem igen lehetett szó. Tudjuk, hogy régente könyvtárak vezetését s egész adminisztrációját az oda behelyezett egyes tudós professzorok, szerzetesek, kiérdemesült írók stb. tulajdonképpen hivatásuk mellett szinekuraszerű mellékfoglalkozásként üzték s mellettük, azaz alattuk, többnyire alacsony képzettségű egyének, mint skriptorok, kustodok, famulusok végezték a praktikumot, a tulajdonképpen 'érdemleges' munkát.”⁶

Káplány Géza jeles külföldi kollégája, Paul Ladewig munkáját⁷ idézi, bár nem szó szerint, amely könyvtártudományi írás 1912-ben jelent meg először – ekkor Gulyás Pál ismertette a Magyar Könyvszemlében –, majd 1917-ben másodszer, 1934-ben pedig harmadszor.

Mi az eredeti idézet hozzuk Paul Ladewig munkájából:

„Egy régi könyvben lelt rá egykor a szerző különféle foglalkozások jellemzésénél a következőre: 'bibliothecarii és archivarii' [könyvtárosok és levéltárosok – a fordító megj.]. A kifejezést csillaggal látták el, az oldal alján pedig lakonikus tömörséggel az állt: 'lusták'. (A stílust jobban visszaadja Káplány Géza fordítása: lusta népség – a fordító megjegyzése). Az olvasóktól manapság is gyakran halljuk a megjegyzést: 'Nekik van a legjobb dolguk, hiszen kedvükre olvashatják bármelyik könyvet és képezhetik magukat.' Arra a vá-

laszra pedig, hogy hiszen mindenkinek a saját munkáját kell végeznie, jön az ellenkezés: 'de a könyvek legalább nem beszélnek vissza'. (Káplány Géza fordításában: A könyvek ugyan nem csinálnak lármát.) – A közönség tehát szívesen tartja a könyvtárost naplopónak, aki, ha tudós, túl keveset dolgozik a pénzéért; ha ügyintéző, akkor a legjobb esetben is gyakran csak alárendelt minőségben foglalkoztatott hivatalnoknak számít. Negyven évvel ezelőtt a merész 'Urania-Meyer' még meglehetősen becsmérően hangoztatta, hogy ha pályafutása egy bizonyos irányba haladt volna tovább, akkor 'legfeljebb' könyvtáros válhatott volna belőle. A nyilvánosságnak ezt a lenéző véleményét maguk a szakemberek is tovább erősítik kedvetlen megnyilvánulásaikkal szakmájuk 'gépiességéről', melyet a szolgálatban gyűjtött keserű tapasztalataik hatására adnak elő. Amíg az olvasó és a könyvtáros is azon a véleményen van, hogy a könyvtáros nemes feladatot csak tudományos munkával végezhet, mely együtt jár ugyan mindenféle egyéb hivatalos teendővel, ezek azonban a lehető legkisebb mértékűre szorítandóak, addig nem emelkedik a könyvtáros szakma megbecsültsége, és a könyvtár a nyilvánosságot irányítani képes lehetőségeit csak részben tudja kihasználni" – fordította Bitai Judit⁸.

Az „... ilyen felfogásnak a könyvtári szolgáltatások mérve, s még inkább a könyvtárt használó közönség adja meg az árát – véli Káplány Géza.⁹

„Általános a tisztázatlanság, mi is pontosan a könyvtáros feladata. Ezért részben maguk a könyvtárosok felelősek. Tömeges a száma ugyanis azoknak a vidám és gyakran jogosan rosszmájú történeteknek, melyek arról szólnak, mi módon 'tartják nyitva' hivatalnokaik, a könyvtárosok, ezeket a nyilvános intézményeket. Öt-hat évtizeddel ezelőtt még a következő tanáccsal indította útnak az apa egyetemre készülődő fiát: 'mindenekelőtt pedig legyél jóban a könyvtárossal'. Köztudott, milyen sikeresen és megfoghatatlanul tudta egy rosszindulatú hivatalnok egykor – és tudja szükség esetén ma is – megkeseríteni a tanulók életét. Megvolt bizonyára mindenkinek a maga oka. Az egyik könyvtárban talán nem szívesen engedtek bepillantást a zűrös állapotba vagy nem lehetett semmit biztosan megtalálni. Másutt a saját nyugalmát féltette a könyvtáros, hogy 'nehéz szolgálati kötelezettségeit' teljesíteni tudja. További helyen vagy esetben pedig talán személyes antipátia támadt a használóval szemben, ki tudja, miért. Mindegyik esetben károsult lett az olvasó. Az emberek régi szokás szerint napjainkban is – mintha ez valami igen dicséretes dolog volna – 'szeretetre méltó' könyvtárosokról beszélnek, míg inkább ennek ellentétét kellene ritka kivételként tapasztalniuk.”

A szerző szerint a könyvtáros személyére vonatkozóan kétféle vélemény él egymás mellett: az egyik, a „történeti”, hogy a valamely tudományágban szakemberek, akik könyveket is írnak, alkalmasabbak arra a feladatra, hogy miként kell a könyvekkel bánni. A másik: a könyvtári munkához (katalogizálás, kölcsönzés stb.) nem kell tudósnak lenni.

Káplány Géza azonban megkérdőjelezi, hogy valóban a „tudós szakemberek” alkalmasak-e könyvtári feladatok elvégzésére.

A fenti „közfelfogás” érthető és tartható volt mindaddig, amíg – a XIX. század folyamán – megnőtt a „könyvtermelés” és vele az olvasók száma is.

„A könyvtárhasználat gyakorisága maga után vonta a szolgáltatások kifejlesztését, s a közönség igényeinek fokozódó kielégítését, s így a könyvtári igazgatásra, annak adminisztrációjára mind nagyobb súlyt kellett helyezni.”¹⁰

Könyvtáros elődünk azt írja 1937-ben, hogy körülbelül fél évszázada indult el az a folyamat, hogy a könyvtárakban már nem professzorok, tudósok dolgoznak, hanem hivatásszerű könyvtárosok, a szerző így nevezi őket: „könyvtárigazgatók”.

A könyvtárosok körében azonban „ez az irányzat a könyvtárosi állás s tekintély lealacsonyításával [sic!] volt egyenértékű.” Ám a „modern könyvkultúra rohamos fejlődésével s a széles tömegeknek a könyvtárakba való beáradásával a könyvtárak jellege s a könyvtárosok feladatköre is alapjában meg kellett, hogy változzék.” A szemléletváltás lényege: a könyveket már nem a könyvtáraknak írják, hanem „íróik inkább arra törekednek, hogy gondolataik vagy eredményeik mentől szélesebb körben terjedjenek,” vagyis a könyvtárak már nem archívszerű gyűjtőhelyei az emberi tudásnak, ismeretnek, hanem „könnyű lelőhelyei a könyveknek”.¹¹

A XIX. századtól kezdve a könyvtárak szolgáltatóhelyekké váltak, a könyvtárosi munka pedig szolgáltatás-központúvá.

A „modern igazgató-könyvtáros” már nem „konzervátor” (könyvtárőr), hanem inkább „organizátor; a praktikus tapasztalat s az élet embere.” Káplány Géza ismét Ladewiget idézi, aki „e tekintetben még messzebb megy, s azt állítja, hogy az igazi modern könyvtárosnál bizonyos hadvezéri képességek sem hiányozhatnak, mert az örökös rend csak akkor válhat valósággá. Csupán olyan katonás beosztás és ügymenet mellett, ahol minden kiformalódott, s ahol bizonyos kifinomodott s legudvariasabb formák között az egyes határkörökön belül is bizonyos önállóság érvényesül, ott lesz lehetséges a legkisebb erőfeszítéssel legtöbbet nyújtani”.¹²

Káplány Géza és Paul Ladewig szavaiban felfedezhetjük azt a modern, mednezment szemléletű, szolgáltatásközpontú könyvtári-könyvtárosi munkát, melyet a XX. század utolsó évtizedeitől kezdtünk el tudatosan művelni.

„Nem igaz” – mondja Káplány Géza továbbra is Paul Ladewiget idézve – „hogy a könyvtárosok inkább csak könyvcímeket ismernek, amint azt némely szak tudós ma is bizonyos lenézéssel vallja. A mai könyvtáros sokkal többet tud, mint egyszerűen csak könyvcímeket, ismeri könyveit, s tudja, mi áll bennük. Mindenekelőtt könnyebben ellátja az olvasó szükségletét s bizonyos routine-val s emberismerettel felfegyverkezve csakhamar feltalálja azt, ami az olvasónak kell vagy kellene.”

A könyvtárosok nélkül „a tudományos munka kerékforgása vagy más kutatómunka nehezen menne. Szakszerűség szempontjából a könyvtáros érdeklődési köre tán bizonyos szétforgácsolódást jelent, de az ő polyhistszerű felszínessége mégis bizonyos praktikus sokoldalúságot takar, mely lehetővé teszi azt, hogy esetleg szomszédos tudományterületek irodalmában se érezze magát elhagyatva” – állapítja meg.

„A szakirodalom óriási mérvű felduzzadása s ezzel kapcsolatban nagy tömegeknek a közkönyvtárakba való tódulása tette tehát elkerülhetetlenné azt,

hogy a régebbi többé-kevésbé zárt könyvtárak változott viszonyok követelményeihez alkalmazkodva szélesre tárják kapuikat az idők dörgedelmes sürgetéseire. Ugyanez a sürgető szükség hozta létre szinte máról holnapra mindenhol a kisebb-nagyobb nyilvános könyvtárak százait is. De ugyanez a szellem fűjt riadót a könyvtárak évszázados dohos, homályos termeibe, megriasztva az ott poros kódexei közt fenséges nyugalomban elmerült archivista könyvtárórt. ... Könyvtárak, melyek elébb inkább könyvek konzerváló helyei voltak az örökkévalóság számára, ezentúl szolgáltatásaiban a való életszükségleteivel keresnek kapcsolatot, hiszen a könyvtár arravaló, hogy használják, a könyvek pedig arra, hogy mentől többen forgassák. A könyvtárak ezen átalakulása tehát a könyvtárosokat is új feladatok elé állította. Mindenekelőtt a professzor-könyvtáros helyébe az adminisztrátor-könyvtáros kellett, hogy kerüljön, mert a könyvtáros legalábbis nem a tudománnyal, hanem a könyvtárával s annak közönségével kell foglalkozzék. A könyvtáros különben is nem annyira a tudományok, mint inkább a kultúra embere, s ebben a szerepében nem kisebb a tudományok emberénél. De a könyvtárosnak, általános tudományos felkészültségén felül van még külön tudománya is.”¹³

Ennek a külön tudománynak a jelentőségét, fontosságát bizonyítja, hogy elsajátítására tanfolyamok indulnak szerte Európában, és 1937-ben először hazánkban is.

„... a könyvtárt látogató közönség szempontjából halaszthatatlan fontosságú, ... hogy a fiatal könyvtáros-generáció nálunk is rendszeres elméleti és gyakorlati kiképzésben részesüljön, hogy nálunk is legyenek immár 'képesített' könyvtárosok. Mi régebbi évjáratúak akár egyszerű könyvtárosok, akár mint némelyek közöttünk európai hírű bibliográfusok vagy nagy könyvtárak magas állású főigazgatói – tudományos előképzettségen felül, tisztán önszorgalmú munkánk útján: autodidaktikus módon váltunk könyvtárosokká.”¹⁴

Az 1937-ben először elindított könyvtárosképző tanfolyam fontos állomás volt a magyar könyvtárosság történetében, mert a hazai könyvtárakban dolgozó, addig csak magukat autodidakta módon továbbképző „könyvtárosoknak” alkalmuk nyílt arra, hogy szakszerű elméleti és gyakorlati kiképzésben részesüljenek. Káplány Géza szerint ez a tanfolyam segített abban, hogy a könyvtárak fiatal személyzete más szemmel nézze könyvtárát, új erővel folytassák munkájukat. Ezzel „valami fontosat is nyertek, mit úgy hívunk: könyvtárosi öntudat.”¹⁵

Vajon mit jelentett a könyvtár, a könyvtáros foglalkozás, hogyan rajzolták meg a könyvtáros alakját ebben a korszakban?

A könyvtárossal kapcsolatos „irodalmi példák” minden könyvtáros és minden „olvasó ember” számára ismertek. Amikor „a” könyvtáros alakját irodalmi-filozófiai példákkal idézzük meg – immár klasszikusan – leginkább Hamvas Bélát¹⁶ citáljuk vagy Jorge Luis Borges műveit, egyes szám első személyű könyvtáros-alakját.¹⁷ (Kettőjük megállapításait – könyvről, könyvtárról, könyvtárosról – köti össze és kezd nevükben párbeszédet Végh József – *Borges, a könyvtárban élő ember, Könyvemberek. Hamvas és Borges beszélget*¹⁸ című írásában. Hamvas és Borges nagyjából kortársak voltak.)

További érdekes (szép)irodalmi példákat olvashatunk még a somogyi könyvtárosok blogján¹⁹ a könyvtárossal Paulo Coelho-tól Ljudmila Ulickajaig. Különös, hogy a citátumokból kimaradt Umberto Eco, akinek *A rózsza neve* című regénye az egyik – ha nem „a” – legfontosabb szépirodalmi mű, amely a könyvtárról és a könyvtáros(ok)ról valaha született, úgy hogy amellet még sok más egyéb fontos kérdéssről is szól. A blogon szerepel azonban Szerb Antal *Pendragon legenda* című műve.

Umberto Econál a könyvtár a tudomány tárháza, a könyvtáros pedig a szellemi értékek, az ismeretek (féltékeny) őrzője. Szerb Antal regényében a könyvtáros könyvbolond-ember, illetve aki könyvbolond, az alkalmas, hogy könyvtáros legyen. A főszereplő, Bátky János mondja magáról:

„Elöntött a semmihez sem hasonlítható melegség, amit mindig érzek, ha sok könyvet látok együtt. Legjobb szeretnék ilyenkor henteregni, fűrödni a könyvekben, szagolni a régi könyvek csodálatos porszagát, minden pórusommal könyvet érezni. [...] ... az egyik eksztázisból a másikba estem. [...] Belemelegedve a könyvörömbömbé, nem törődtem az angol jólneveltség alapszabályával, mely szigorúan tilt minden magyarzó hangot. [...] Nem voltam józan, a bibliofilia mámorában éltem. [...] Milyen csodálatos dolog a könyv! Csak ül, ül a polcon, és nem látszik rajta semmi, egy szót sem szól. Azután az ember kinyitja, és még mindig nem tud semmit, mert az ősnymtatványoknak nincsen címlapjuk. Azután az ember megnézi hátul, a kolofont, és akkor látja, hogy egy Caxton van a kezében, egy főherceg, egy pápa! Van-e ember, aki ilyen tökéletességre tudja vinni a diszkréciót? A délelőtt elmúlt azzal, hogy bemutatkoztam a legnevezetesebb könyveknek.”

Ezek alapján mondja róla a regény egy másik szereplője: *„De ha olyan abszolút könyvbolond, amilyennek nézem, kinevezzük főkönyvtárossnak Mrs. Roscoe Rainbow Head-i kastélyába.”*²⁰

Szerb Antallal már vissza is értünk „vizsgált korunkba”, a két háború közötti Magyarországra – a *Pendragon legenda* ugyanis 1934-ben jelent meg.

Persze akár Hamvas Bélát, akár Borgest, akár Szerb Antalt idézzük a könyvtáros náluk – és más későbbi szépirodalmi műben is – nem a könyvtáros végzettségű, könyvtáros foglalkozású ember, hanem a „könyves-ember”, a könyvszerető, a bibliomán ember.

A szépirodalmi–filozófiai utalások után nézzük meg, vajon hogyan jelent meg a könyvtárosi identitástudat és öntudat a két háború között, a korabeli könyvtárosok körében?

A fentebb, részletesebben idézett Káplány Géza íráson túl, ha belenézünk a korabeli szaksajtóba, a következő megfogalmazásokat találjuk a könyvtárossal, a könyvtárosi hivatásról.

Asztalos Miklós *Könyvtári racionalizálás* című írásában ezt mondja:

„A könyvtári munkában jelentkező bonyodalmak kiküszöbölésére, a könyvtári munka mechanizálására feltétlenül szükség van ott, ahol a munka még

nem pontosan körülírt szabályok szerint, nem munka-szalag módjára halad. Különösen oly könyvtárakban lehet erről szó, amelyek régebbi alapításúak s munkarendjük az újabb időkben nem tétetett korszerűvé, s így egész sereg ballasztal van terhelve, lévén egyedüli szabályozója az a 'szájhagyomány' útján terjedő 'házi szokás', amely az idők folyamán nem egyszer véletlenek hatására alakult ki. De szükség van erre az olyan könyvtárakban is, amelyekben a könyvvel kapcsolatos összes feldolgozási munkákat egy-egy tisztviselő végzi a cédulázástól, a szakozáson és beszámozáson át a raktározásig. Ilyenkor megtörténhetik, hogy a szokás által irányított könyvtári eljárás oly mérvű érvényesülést enged ugyanazon munkánál két egymással szemben ülő tisztviselő egyéni felfogásának, hogy két könyv egyidejűleg lényegesen másként dolgozódhatik (sic!) fel egyazon szobában is. Az újabban nem szabályozott munkamenetű régi könyvtárak szokás-gyakorlata és a munka-szalag hiánya széles teret ad a tisztviselők egyéni szabály magyarázásának és egyéni munkamenet kialakításának. A könyvtárban pedig ennek a kettőnek nem szabad előfordulnia. Különösen nagy a lehetőség erre a magyarországi könyvtárakban, mert nálunk nem lévén könyvtáros-képzés, eltekintve egy-két intézmény eléggé nem dicsérhető belső nevelésétől, a könyvtári szolgálatba vetődött tisztviselők gyakran életük végéig autodidakták maradnak s – ami még rosszabb – veszélyes álszakemberekké lesznek.”²¹

Nyíreó István *A könyvtárosképzés irányelvei* című cikkében ezt írja:

„Bár a könyvtárak több ezer éves múltjában a kiváló szakemberek egész sora igyekezett a gondjaira bízott gyűjteményt minél teljesebbé kiépíteni, annak megőrzéséről a lehető legjobban gondoskodni és teljesítőkétségét magas színvonalra emelve egyúttal ki is terjeszteni, a könyvtárosi munkakör mindenhol csak aránylag későn fejlődött tudatos hivatássá. Sokáig ugyanis az volt a közhit, hogy a könyvek szeretete, vagy akár a tudományok valamelyikében való különösebb elmélyedési kedv egyúttal a könyvtárosi pályára is képesíthet. Bizonyára felesleges volna azonban arra hoznunk fel példákat, hogy a csak e szempont szerint kiválasztott, sőt sokszor még e követelmény figyelembevétel nélkül is szinte véletlenül a könyvtárakba sodródott alkalmazottaknak s gyakran a vezetőknek is csak mily kis százaléka mozdította valóban elő intézete fejlődését. Tudjuk, hogy milyen sajnálatos károk érték a könyvtárakat a szakképzetlen igazgatás, az elhamarkodott, vagy teljesen keresztül nem vitt munkatervek miatt, a rendszeres fejlesztés menetének elhanyagolása, a soha vissza nem térő ritka gyűjtőalkalmak kellő ki nem aknázása, vagy éppen a gyűjtemények célszerűtlen elhelyezése, hanyag feldolgozása és nem eléggé kiméletes használata folytán. Ez indokolja, hogy a művelt országokban az intéző hatóságok a könyvtárosi karral válllvetve igyekeznek gondoskodni a feladatok alapos megoldásáról, ami pedig nem lehet más, mint a könyvtári pályára lépőknek minél magasabb, tehát a szükségletekkel lehetőleg arányos szakképzettségéről való intézményes gondoskodás.”²²

Az 1937-ben lezajlott első könyvtárosképző tanfolyamon **Fitz József**, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója *Könyvtári igazgatás* címmel tartott előadá-

sokat. A tanfolyam anyagát a hallgatók megjelentették nyomtatásban. Ebben az előadásvázlatban Fitz József ezt mondja a könyvtárosról – helyesebben a „könyvtári személyzetről”:

„A jó könyvtárostól legelőször az udvariasságot követelhetjük meg. ... A könyvtárosnak mindig adnia kell, igen sok esetben nem mindennapi természetű felvilágosításokat. Ne legyen benne a laikusabb olvasóval szemben tudományos gőg. Tisztelje mások tudását. Éppen a könyvtárosnak kell szerénynek lennie, mert látja maga körül az emberiség óriási, még sok-sok emberéleten keresztül is kimeríthetetlen, végigolvashatatlan szellemi termékét. A leglehetősebb kérdéseket is udvariasan kell fogadnia. A könyvtárosnak rendszeretőnek kell lennie. Legyen rendes az asztala. Kudora²³ szerint a könyvtár legveszedelmesebb ellensége éppen a könyvtári tisztviselő, mert lefoglalja a könyvet. A tisztviselőnek a könyvtár használatában csak annyi joga van, mint a publikumnak.”²⁴

Dávid Antal *Gyakorlati könyvtártan* című előadásaiban ezt tanácsolta:

„A könyvtáros ne legyen szaktudós! A könyvtárosság készséget jelent, mely szükséges ahhoz, hogy valamely szakban produktív munkát végezzen. A könyvtártörténet lehet például egy könyvtárosnak speciális szaktudománya, de nem képesít valakit arra, hogy jó könyvtáros legyen. A jó könyvtáros érdeklődésének ki kell terjednie az egész életre, mert a könyvtár maga az élet!”²⁵

Arra a sokat vitatott kérdésre, legyen-e maga is tudós valamely szakon, röviden azt felelhetjük, hogy jaj, annak a könyvtárnak, amelynek tisztviselői tudósok, de még jajabb annak, ahol a tisztviselők nem tudósok. Minden vitán felül kétségtelen azonban, hogy holtig megőrzött tanulási vágy nélkül jó könyvtáros el sem képzelhető. [...]

... egyesüljön a könyvtárosban a szerzetesi igénytelenség és alázatosság a nagyvilági fölényességgel, és mindenek felett legyen meg benne a veleszületett és önneveléssel tökéletesített segítőkészség. [...]

Röviden, a jó könyvtáros: lehetőleg magas fokon kiművelt tiszta fej és egészséges tiszta szív.”²⁶

JEGYZETEK

- 1 Ásványi Ilona: „[A könyvtáros] afféle középhely egy teljes egyetem összes fakultásai és valamely felsőbbrendű lény között?” Egyházi könyvtárosok a XXI. század elején. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2011. 7. sz. 10–16. p.
- 2 Két egyházi könyvtáros portré... az 1950-es, 1960-as évekből és az 1990-es, 2000-es évekből Szennay Andrással Ásványi Ilona, Ásványi Ilonával Kövécés Ildikó beszélget. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2010. 5. sz. 29–44. p.
- 3 Dávid Antalnak az 1937. évi könyvtárosképző tanfolyamon tartott előadásából vett idézet. In: Káplány Géza: Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése Bp., A Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete, 1943.

- 4 Káplány Géza: A könyvtárosi élethivatás a könyvtárosképzés tükrében. Budapest, Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete, 1937. (Klny. A Műszaki Bibliográfiai Közlemények 18. számából) 18 p.
- 5 Babits Mihály: Az európai irodalom története Bp. Nyugat, 1942.
- 6 Ld. 4. jegyzet – 1. p.
- 7 Ladewig, Paul: Politik der Bücherei. Eine Grundlegung, ihrer Aufgaben im Kulturleben der Gegenwart. Leipzig, A. Lorenz, 1934. – 3. Auflage. – X. 490 p.
- 8 Ld. 7. jegyzet 20. p. – III. fejezet: A könyvtáros munkája a közvélemény szerint.
- 9 Ld. 4. jegyzet – 2. p.
- 10 Ld. 4. jegyzet – 2. p.
- 11 Ld. 4. jegyzet – 3. p. (passim)
- 12 Ld. 4. jegyzet – 3. p. – (passim)
- 13 Ld. 4. jegyzet – 3. p.
- 14 Ld. 4. jegyzet – 18. p.
- 15 Ld. 4. jegyzet – 18. p.
- 16 Hamvas Béla: A melankólia anatómiája. Robert Burton, a XVII. század egzisztencia-filozófusa. = Pannonia. Pécsi egyetemi tudományos folyóirat, (6) 1940. 1. sz. 61–71. p.
- 17 Borges, Jorge Luis válogatott művei. 1. A halál és az iránytű. Elbeszélések. Bp., Európa, 2008. 339 p. 2. Az örökkévalóság története. Esszék. Bp., Európa, 2009. 402 p. 3. A tükör és a maszk. Elbeszélések. Bp., Európa, 2009. 329. p.
- 18 Végő József: Borges, a könyvtárban élő ember. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros (8) 1999. 11. sz. 45–50. p. Uő: Könyvemberek. Hamvas és Borges beszélget http://www.artline.hu/article_Vegh_Jozsef_Konyvemberek
- 19 Szabadpólc – a somogyi könyvtárosok blogja: <http://szabadpalc.blogspot.hu/2012/04/es-on-mit-gondol-konyvtarosarol.html>
- 20 Szerb Antal: A Pendragon legenda. Bp., Magvető, 1962 – 66–67. p. (passim), 174. p.
- 21 Asztalos Miklós: Könyvtári racionalizálás. = Könyvtári Szemle 1935. október 25. 3. szám. 17–18. p.
- 22 Nyíreő István: A könyvtárosképzés irányelvei. = Könyvtári Szemle 1935. december 5., 6. szám. 41–43. p.
- 23 Kudora Károly (1851–1916) könyvtáros, bibliográfus, az első magyar *Könyvtártan* (1893) szerzője.
- 24 Fitz József: Könyvtári igazgatás. In: Könyvtári előadások. Az 1937. évi február 1–március 23. közt tartott könyvtárosképző tanfolyam előadásainak összefoglaló vázlata – kéziratként – Budapest, Kiadták a tanfolyam hallgatói, 1937 – 42. p. (a jegyzet nem folyamatos számozású – minden előadás külön oldalszámozott).
- 25 Dávid Antal: Gyakorlati könyvtártan! In: Könyvtári előadások. Az 1937. évi február 1–március 23. közt tartott könyvtárosképző tanfolyam előadásainak összefoglaló vázlata – kéziratként – Budapest, kiadták a tanfolyam hallgatói, 1937 – 2. p. (a jegyzet nem folyamatos számozású – minden előadás külön oldalszámozott).
- 26 Dávid Antalnak az 1937. évi könyvtárosképző tanfolyamon tartott előadásából vett idézet. In: Káplány Géza: Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése Bp., A Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete, 1943.

Ásványi Ilona